

Илија ЛАКУШИЋ*

ЛИРСКИ ДОЖИВЉАЈ ТРАГИКЕ
(Жарко Ђуровић: „Заручје светлости”,
Београдски издавачки завод – Београд 1975)

Лирско искуство поезије говори да њен сензибилитет прати свеколике поетске доживљаје. Како сензибилитет егзистира паралелно са метафизичком организацијом духа, тако и стваралачки напор иде за тим да пронађе одговоре на крупна питања са којима се сукобљава људска судбина. Некада су то широко схваћена егзистенцијална питања, а понекад конкретна манифестација екстремних историјских ексцеса, у овом случају – рата. Књига „Заручје свјетлости” Жарка Ђуровића, којом се овдје бавимо, објављена још давне 1975, а наградом „Драгојло Дудић”, овјенчана је још као рукопис, 1973. године. Она је, могло би се рећи, примјер како се опсервирају овако важне теме и како један лирски промишљај сурове ратне збиље производи ненаметљиво, али сугестивно, хуманистичко опредјељење. Сами наслов упућује на даљу намјеру аутора да своје дјело развије и провлачи кроз метафоричну димензију. Подручје свјетлости, осим револуционарног позитивизма, претпоставка је сваке извјесне будућности и промишљања које темељи рационалну перспективу. Аутор је на тај начин појмовну инфраструктуру књиге поставио тако да се конкретна борба веже на укупни хуманитет у којем нема међусобног искључивања вриједности. Тај приступ ову књигу чува од служења ванпоетским провокацијама у које пјесника могу зазивати прагматични разлози.

Пјесник Ђуровић своје дјело замишља и реализује на рубу двије истовремене амбиције: да се превасходно остане у дјеловању активне естетике, али и да се не умањи изричитост идејног опредјељења и потребе да се

---

* Књижевник

људска енергија окрене хуманом развоју човјечанства. Тако ова поезија поприма енергију дјелатног сна који би хтио да своју лирску снагу подари заједничким напорима. Аутор овдје, без изричитог декларативног иступа, извлачи поезију из атрофичне дефиниције да она не може промијенити свијет. Истина, резултати њеног напора нијесу у свему очигледни и рефлексно уочљиви, али кроз суптилизацију мисли и духа, на дужи рок, доводе до колективног културолошког унапређења и формирања доминантне тежње да се људски живот појединачно и колективно унаприједи. Сама чињеница да се борба за узвишеније ставља на дневни ред и метафизичко унапређење, говори о резултату који је претпоставка свих резултата. Та упорна борба свакако подразумијева и упорно стрпљење које мора да примијети ону нијансу промјене која се никада не доврши у једној генерацији пјесника, читалаца и посматрача.

Овај активни сан о бољем и срећнијем човјеку своја чула провлачи кроз капиларе поетске крви и фиксира високе циљеве који функционишу у корист љепоте. Већ у првој пјесми „Развође чула” Ђуровић креће од опредјељења за свјетлост која је овдје синоним људске потребе за собом па каже да треба: „Упити мрак а исцедити зору”. Ово биполарно одређење свјетлости свакако одређује и поетску борбу добра и зла. Тако се и сукоб кривде и правде, зла и добра, смјешта у матричне облике свјетлости и човјеку (читаоцу) сугерише употребу гасиа и енергије да се поправи стање спорне стварности. Уз постављање вриједносних топонима, пјесник одржава литерарност стиха и не дозвољава да један циљ потиरे други, односно да идејни и етички приступи истисну естетски. Начелан приступ овдје има вишеструк значај. Пјесник се извлачи из ситуације да се бори за привремене трофеје и при том поставља неформални „закон” естетике, љепоте и хуманизма”. Он, при том, чини крупан корак у оквиру свог метафизичког и филозофског система па, самим тим, дефинише и програмску обавезу укупног пјевања и мишљења. То је, чини се, она сартровска линија која обједињава укупне напоре човјечанства – да се свијет учини бољим, а не линија која раздваја на лијеве и десне и перманентно конфронтира човјечанство на макро и микроплану.

Не рангирајући квалитет пјесама, које свака у својој амбицији садрже унутрашњу функцију књижевног циља, посебно је интересантна пјесма „Где ће ноћ а где ћу ја заноћити”. Она паралелно и недвојиво третира биће поезије, идеје и хуманитета. Свијест о томе да само ако се ове упоредне функције удружују и допуњавају, може доћи до посљедичног резултата, кулминира у снази и дубини силажења међу судње изазове. Он каже: „Уста су нема да кажу зашто су нема”, или: „Ноћ ова речима је пре-

секла пут”. Пјесник хоће, очито и може, да говори у име поезије и у име дозе остварености и остваривости своје идеје добра. Као у огледалу, овдје питање и одговор стоје лицем у лице и схватају да не могу да се дозову. Таква је судбина и поетске моћи да се одазове на пјесников захтјев, а и историјске моћи да се одазове на захтјеве времена и човјечанства. Говорећи паралелно и истовремено на више нивоа и више планова, писац из примјера, порива и мотива, изводи идејну и метафизичку платформу која се пројектује из прошлости у будућност. Заправо егзактна прошлост нуди се као искуство и могућа алтернатива, материја од које се гради будућност, оптималан избор за човјека.

Жарко Ђуровић, рекли смо, рационално бира своје опредјељење писца лијеве оријентације. За такво исходиште мишљења он има животно искуство, али и стваралачку промисао да идеја хуманитета води ка врху креације и међуљудских односа. Ти односи се, између осталог, темеље на колективно ослањање и умножавање снаге да се дају одговори на потребу усаврашавања људског идентитета и интегритета. А пут до тих циљева најбоље се провиди у „заручју свјетлости”, како сам пјесник воли да каже. Да би се вјеровало у такав свијет, пројектован у будућност, сматра аутор, душа мора да сустигне наду те да у атмосфери позитивне озарености ствара амбијент поуздане перспективе и несумњиве шансе. Жртва коју генерације уграђују у остварање људске перспективе јесу нека врста трагичне подзиде да се одржи терен живота. Та енергија жртве траје и, сматра он, даје снагу генерацијама које долазе. Она се, како пјесник метафорично каже, обнавља „крз лишће шуме” која израста из њихових идеја и душа, из њихове замисли о свијету и животу.

Чини се да пјесник, како је то само у поезији могуће, види како се „глас мртвих претаче у боје”, што би могло бити језгро поетског контекста и једино могућег говора мртвих који, из свог значења, говоре на једино могућ начин – оним што подразумијева смисао њихове жртве. Ова трагична околност из које мртви упозоравају, у пјесниковом исказу се претаче у боју и преводи у живот како би имала карактер шансе и оптимистичког смјера у изградњи идеја оних који су страдали за њих. Стога и „стене стењу кад нас на стенама нема”, каже он, мислећи свакако на узалудност жртве кад нема оног који ће наслиједити „стену” идеје због које се страда и жртвује. Дакле, жртва овдје има сврху само ако роди оног који ће наслиједити њеног даваоца и бити снага и свијест која кормилиари идејом.

А ако су за емоције потребни заумни пориви, откуд онда иницијација патриотске емоције? Будући да је лични сензибилитет, углавном, ве-

зан за интиму, мора бити да се међу сензуалне жлијезде мијеша жлијезда звана мозак (у теорији гасио) која интелектуално регулише развој и садржај осјећања. Отуда, вјерујем, писци, психолози, психијатри... говоре о просвијетљености човјека који, као рационално биће, надгледа своје емоционалне, ако се тако може рећи, одлуке и инстинктивна дешавања у области емоција.

Да ли су, према томе, идеје и патриотизам аутентичне емоције или су настале из колективног духа и интереса? Код Ђуровића се, очито, јавља увјерење да генерације сродних људи, оних који у теорији чине народ, временом заснивају и емотивни однос са тлом на којем се рађају. То појачавају и трагични усуди и сузе које падају на земљу и завичајна гробља. Тако у родни предио, амбијент и завичај ураста и бол „уцвиљене мајке”. Чини се да на тај начин материјални елементи добијају димензију емотивног квалитета и подсвјесног закона да се гине на родном прагу. Ова духовна димензија завичаја који органски израста из домовине, јесте и премиса субјективних доживљаја сваког појединца који ће се посљедично укључити у одбрану свог патриотског бића, земље и идеје. Ту се свакако дешава, како је то за поезију карактеристично, да објективно хуманистичко ткиво боји лирски субјективитет јер, како аутор каже: „Поглед и пејзаж су у зависној спрези”. То хоће рећи да и идеја, као предмет посматрања и пјевања, може и мора бити доживљена из личне поетске енергије, наравно до оне мјере која не губи на хуманитету, не потиरे саму себе или, пак, не прелази у контрастав и више, као таква, не припада корпусу почетне оријентације.

Ђуровић добро зна да је однос између погледа и пејзажа веома провокативан и варијабилан па таласање заноса, наравно, прати из рационалне дистанце. При том, свакако, не гуши занос већ га осмишљава тако да он прати линију смисла, идеје и метафизичке плазме која не казује само исправност опредјељења већ и мудрост и љепоту која гарантује прихватљивост људског сензибилитета.

Када писац такозваног лијевог опредјељења, какав је Жарко Ђуровић, пише на послијератним искуствима, он нема позицију неутралног поетског мислиоца, каква се кристалисала у литературама које су имале мирнодопска зријевања. Он пише при горкој свијести да су многи од сабораца сада већ „сусједи влажног коријења шуме”. Тај осјећај и њега и читаоца тјера на непопустљив став који носи отисак живота и смрти. Тај отисак се носи између два поларитета – оног који је завјет прошлости и оног који је изазов за будућност. Емотивно, пјесник је увијек на страни жртве. Рационално, он увијек осмишљава идеју да служи ономе који долази, чије име

је будућност. Он је непрестано између фотографије претка која га гледа са зида и лика дјетета које га гледа из наде да ће остварити започети сан.

Имајући идејни и идеолошки порив да напише књигу „Заручје свјетлости”, аутор не избјегава околности под којима мисли и пјева. Он се оглашава из препознатљивог миљеа Другог свјетског рата и негдје у дубини једини свој став и емоцију са покретом којем је припадао. Како се тема поетизује, тако и Ђуровић своје тешко памћење развија у вишеструки амбијент, али и као претпоставку из које се развио један нови систем вриједности, било да су те вриједности филозофске, религиозне, антирелигиозне или актуелно социјалне. Може се рећи да је тај раздор, односно рат као мјесто разорне промјене, бацио снажну сјенку на будућност све до наших дана. Нажалост, та сјенка сеже и недогледно испред нас.

Претходно разматрање показује да је пјесник као стваралац, мислилац и лирик, израстао из једног богатог искуства, које није сузбило онај поетски рафирман који је незамјењив услов да се конкретан мотив појави као умјетничко дјело, у овом случају поетски исказ. А припадање таквој мисли и поезији временом је од овог писца и његовог стваралаштва објединило суспрегнуто јединство које изван тога монолита не може оптимално функционисати. Понекад ми се чини да стваралац временом почне да личи на оно шта чита и нарочито на оно што, уз читање и мишљење, формира његову свијест. Тако се људска материја усавршава у правцу труда којим се свијет жели учинити бољим. Писац Жарко Ђуровић је своје животно искуство, такође, ујединио са својим дјелом, схватањем и и једном широм платформом која се средином прошлог вијека формирала као спрег антифашистичких ставова, да би крај 20. и почетак 21. вијека донијели један шири хуманистички концепт. Но развој идеје, без обзира на теоријско истрајавање, осцилирао је између идеје и капитала, између књиге и кромпира, коначно између тијела и духа. Повремено су околности ишле у прилог једној или другој страни и, чини се, да су обје стране имале искуства побједе или пораза. Но, једно је неспорно: идеја да се свијет учини бољим мјестом за човјека и његов живот непрекидно просијава човјека. Отуда, сматра се, има смисла бити на страни хуманитета јер таласање историје показује да се помјера граница у правцу цивилизацијског успона.

Но, пјесник Жарко Ђуровић пјева, ако се тако може рећи, своје искуство и једини га пјева са лирским предосјећањем. То предосјећање, наравно, не може бити поетски изведено без метафизичке потпоре која се бори на страни одабраних циљева. Он за то свакако има добро искуствено упориште на којем свијетли пламен као знак и свјетлост око које кружи лептир у заносу да ће се огријати. Надајмо се да хоће.

Ilija LAKUSIC

LYRICAL EXPERIENCE OF TRAGIC

Summary

Life experience and affiliation of ideas are elements that follow and contemplate the lyrical twinkling and metaphysical message of Zarko Djurovic. This is most obvious in the book „Area of Light”. Here Djurovic uses his full subtlety and makes a big favour to modern poetry and his left affiliation status. In this book, the author carries an intensive concentration to level two qualitative ambitions: to achieve high active esthetics where he realizes an artistic pulse, although, at the same time, the intensity of idea affiliation does not diminish and the determination to articulate to the end. The book „Area of Light” is, at the same time, a print of active dream about a better world, but also a clear vision of its temptations and modules to reach areas dreamed about in real life. Djurovic rationally chooses to add his emotions to the common corpus of overall energy that reunites man, word and poem, and anticipates big changes of such future.

Key words: esthetics, lyrics, struggle, revolution, left affiliation, dream